

فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری
دوره ۱۶ / شماره ۳ (پیاپی ۶۳) / پاییز ۱۴۰۶
صفحه ۱۶۷ تا ۱۸۹

مدلسازی تأثیر هیأت مدیره حامی مسئولیت اجتماعی بر مدیریت سود با توجه به حاکمیت شرکتی

مجید علی بیگلو

دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
majidalibiglp@gmail.com

سحر سپاسی

دانشیار، گروه حسابداری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران (نویسنده مسؤل)
sepasi@modares.ac.ir

جواد رضازاده

دانشیار، گروه حسابداری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
j.rezazadeh@modares.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۲۴

چکیده

هیأت مدیره، به‌عنوان نهاد تصمیم‌گیرنده اصلی، نقش اساسی در تعیین استراتژی‌ها و سیاست‌های مالی شرکت‌ها دارد. در این راستا، مسئولیت اجتماعی شرکتی نه تنها به اهداف اقتصادی و سودآوری می‌پردازد، بلکه توجه به جنبه‌های اجتماعی و زیست‌محیطی نیز در دستور کار قرار می‌دهد. از سوی دیگر، مدیریت سود یکی از ابعاد مهم تصمیم‌گیری‌های مالی شرکت‌ها است که می‌تواند تأثیرات عمیقی بر شفافیت و اعتبار مالی شرکت‌ها داشته باشد. این تحقیق به مدلسازی تأثیر هیأت مدیره حامی مسئولیت اجتماعی بر مدیریت سود با توجه به حاکمیت شرکتی پرداخته است. این پژوهش از نوع کاربردی و توصیفی-همبستگی است. در بخش کمی، جامعه آماری شامل ۱۴۱ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۴-۱۴۰۱ بود. داده‌ها از سایت کدال جمع‌آوری شده و تحلیل‌ها با استفاده از نرم‌افزار SmartPLS₃ انجام شد. مدل پژوهش با توجه به معیارهای پذیرش شرکت‌ها در بورس، پایان سال مالی منطبق بر اسفند، و عدم تعلق به صنایع خاص مانند بانک‌ها و واسطه‌گری‌های مالی، انتخاب شد. نتایج نشان داد که حاکمیت شرکتی تأثیر معنادار مثبت بر عملکرد مسئولیت اجتماعی و تأثیر منفی بر استراتژی مسئولیت اجتماعی دارد، اما تأثیر آن بر افشا و مدیریت سود تأیید نشده است. ویژگی‌های شرکتی تأثیر معنادار و مثبتی بر مدیریت سود داشته است، به‌ویژه بر رفتارهای مدیریتی که این تأثیر قوی و معنادار بوده است. یافته‌های پژوهش کمک می‌کند تا نقش هیأت مدیره در تأثیرگذاری بر استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی و مدیریت سود در شرکت‌ها روشن‌تر شود. علاوه بر این، این پژوهش بر اهمیت ویژگی‌های شرکتی در شکل‌دهی به عملکردهای مدیریتی و اجتماعی تأکید می‌کند.

واژه‌های کلیدی: هیأت مدیره، مسئولیت اجتماعی، مدیریت سود، حاکمیت شرکتی، استراتژی، افشا.

۱- مقدمه

بنا به نظر هوتچینسون^۱ و همکاران (۲۰۰۸)، رسوایی‌های حسابداری و غیراخلاقی در اوایل قرن ۲۱ باعث شد تا بخش قابل توجهی از بحث در ادبیات حسابداری به موضوع حاکمیت شرکتی و رسوایی‌های حسابداری بپردازد. در همین زمان، اهمیت حاکمیت شرکتی برای مسائلی مانند مدیریت سود و مسئولیت اجتماعی به ویژه برجسته شد و به عنوان پیوند مشترکی در تمامی رسوایی‌های شرکت‌ها شناخته شد (محمد^۲ و همکاران، ۲۰۱۱). بنابراین، تأثیر حاکمیت شرکتی بر مسئولیت اجتماعی و مدیریت سود، موضوع مهمی است که به بررسی بیشتری نیاز دارد. در محیط کسب و کار کنونی، شرکت‌ها باید روابط خوبی با گروه‌های مختلف ذینفع کنند (جمالی^۳ و همکاران، ۲۰۰۸). از طریق مشارکت در فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی، یک نهاد کسب و کاری می‌تواند تصمیمات استراتژیک مدیریت خود را با نیازهای داخلی و خارجی هماهنگ کند و بر رشد مالی، بقا، رقابتی بودن و موفقیت تأثیرگذار باشد (هلفایا و موسی^۴، ۲۰۱۷).

بنابراین، رفتار کردن به شیوه‌ی مسئولانه از نظر اجتماعی، به همراه توجه به نیازهای داخلی و خارجی، برای بقای بلندمدت شرکت‌ها ضروری و لازم است (برانکو و رودریگز^۵، ۲۰۰۶). برای ایجاد مزیت رقابتی در حوزه مسئولیت اجتماعی، حاکمیت در سطح هیئت مدیره اهمیت ویژه‌ای دارد و می‌تواند به دستیابی به اهداف مسئولیت اجتماعی کمک کند. با این حال، تحقیقات محدودی در مورد تأثیر هیئت مدیره‌هایی با مسئولیت اجتماعی بر استراتژی و عملکرد و افشای مسئولیت اجتماعی صورت گرفته است (هلفایا و موسی، ۲۰۱۷؛ کاتمون^۶ و همکاران، ۲۰۱۹). همچنین، ادبیات تأکید کرده است که دستکاری سود گزارش شده ممکن است تأثیر منفی معناداری بر رشد مالی، بقا، رقابتی بودن، موفقیت و شهرت شرکت‌ها داشته باشد (پارینت و فیلهو^۷، ۲۰۱۶؛ موسی و همکاران، ۲۰۱۹؛ کاتمون و همکاران، ۲۰۱۹). بنابراین، نه تنها فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی بلکه شیوه مدیریت سود نیز برای بقای بلندمدت و موفقیت شرکت‌ها اهمیت دارد. بهترین راه برای مدیریت سود، شفافیت و افشای دقیق و به موقع اطلاعات مالی است (موسی و همکاران، ۲۰۱۹؛ کاتمون و همکاران، ۲۰۱۹). همچنین، حاکمیت شرکتی و تمرکز بر مسئولیت اجتماعی می‌تواند به بهبود مدیریت سود کمک کند.

در کل، می‌توان گفت که حاکمیت شرکتی، مسئولیت اجتماعی و مدیریت سود، موضوعاتی هستند که با یکدیگر در ارتباط هستند و ارتباط موثری با رقابتی بودن، بقای بلندمدت و موفقیت شرکت‌ها دارند (نگوک^۸ و همکاران، ۲۰۲۲). در نتیجه، شرکت‌ها باید تلاش کنند تا به شیوه‌ی مسئولانه‌ای به این موضوعات نگریسته و بهبود آن‌ها را در برنامه‌های استراتژیک خود در نظر بگیرند (رودریگز-آریزا^۹ و همکاران، ۲۰۱۶). در نتیجه، نه تنها اقدام

1 Hutchinson
2 Mohamad
3 Jamali
4 Helfaya & Moussa
5 Branco & Rodrigues
6 Katmon
7 Parente and Filho
8 Ngoc
9 Rodriguez-Ariza

شرکت به فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی بلکه شیوه مدیریت سود نیز بر رشد مالی، رقابتی بودن، بقا، موفقیت و شهرت تأثیر می‌گذارد (شتنوی^۱، ۲۰۲۱).

تلاش‌های بسیاری در ادبیات انجام شده است تا تأثیر حاکمیت بر شیوه‌های مدیریت سود در سطح هیئت مدیره مورد بررسی قرار گیرد (گارسیا-مکا^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). در این راستا، مطالعات محدودی به رابطه بین مدیریت سود و مدیرانی که تمایل به اتخاذ ابتکارات در رابطه با مسئولیت اجتماعی و تخصص مالی کمیته حسابرسی دارند، پرداخته‌اند (لیت^۳ و همکاران، ۲۰۱۴). مطالعات پیشین نشان می‌دهند که کیفیت گزارشگری مالی، تأثیر گذار در ایجاد شهرت خوب شرکت بر اساس نظریه نمایندگی است (لوش^۴ و همکاران، ۲۰۰۹). بر این اساس، مدیریت سود می‌تواند ارزش شرکت، دارایی‌ها و معاملات آن، شهرت و بنابراین مزیت رقابتی شرکت را کاهش دهد (رودریگز-آریزا و همکاران، ۲۰۱۶). همچنین، بر اساس دو نظریه نمایندگی^۵ و دیدگاه مبتنی بر منابع^۶، ادبیات محدودی استدلال می‌کند که مدیرانی که به دنبال روش‌های ایجاد شهرت خوب و حفظ هویت شرکت می‌باشند، کمتر احتمال دارند دست به مدیریت سود بزنند (رودریگز-آریزا و همکاران، ۲۰۱۶). شواهد بیشتری نیز بیان می‌کنند که مدیرانی که ابتکارات مسئولیت اجتماعی را اتخاذ می‌نمایند، شیوه‌های اخلاقی را برانگیزانند و مدیریت سود را کاهش می‌دهند (لیت و همکاران، ۲۰۱۴).

با بررسی تحقیقات بررسی شده، منطقی است که هیئت مدیره‌هایی که به مسئولیت اجتماعی توجه می‌کنند، کمتر احتمال دارند که سعی در مدیریت سود شرکت خود داشته باشند. به عبارت دیگر، مدیرانی که در هیئت مدیره‌هایی با تمرکز بر مسئولیت اجتماعی فعالیت می‌کنند، به دنبال ارتقای مزیت رقابتی شرکت (یعنی شهرت) هستند. بنابراین، هدف این مطالعه، پر کردن شکاف در این ادبیات پراکنده با متمرکز شدن بر تأثیر هیئت مدیره‌هایی که به مسئولیت اجتماعی اهمیت می‌دهند، بر مدیریت سود است. تا به حال، تحقیقات بسیاری در مورد ترکیب‌های هیئت مدیره انجام شده است، که بیشتر به دو دیدگاه وابستگی به منابع و نمایندگی متمرکز کرده‌اند. اما در مبانی نظری، وظیفه نظارتی هیئت مدیره به همراه وظایف دیگر نیز باید مورد بررسی قرار گیرد (هیلمن و دالزیل^۷، ۲۰۰۳). نتایج تجربی نیز معمولاً تأکید می‌کنند که هر دو وظیفه تهیه منابع و نظارت ضروری هستند و به بهبود عملکرد کلی شرکت کمک می‌کنند (گالبریت^۸، ۲۰۱۶). با این حال، تا به حال هیچ تحقیقی به صورت همزمان بررسی نکرده است که چگونه حاکمیت در سطح هیئت مدیره بر وظایف تهیه منابع، نظارت، تصمیم‌گیری استراتژیک برای بهبود مسائل مربوط به مسئولیت اجتماعی و کاهش مدیریت سود تأثیر می‌گذارد. بنابراین، هدف این مطالعه، افزودن به این بخش از دانش با بررسی تأثیر هیئت مدیره‌هایی که به اجرای مسئولیت اجتماعی توجه

1 Shatnawi

2 García-Meca

3 Litt

4 Luchs

5 Agency Theory

6 Resource-Based View Theory

7 Hillman & Dalziel

8 Galbreath

می‌کنند، از جمله مدیران مستقل، مدیران زن و تخصص مالی کمیته حسابرسی، بر مدیریت سود و مسائل مربوط به مسئولیت اجتماعی است.

در ادبیات موجود، فرض شده است که ویژگی‌های نهادی در سطح کشور ممکن است بر نقش نظارتی مدیران شرکت تأثیر بگذارد. برای مثال، وجود میزان کمتری از حمایت سرمایه‌گذار در شرکت‌ها ممکن است باعث شود که ویژگی‌هایی مانند مدیران مستقل و مدیران زن در مواقع غیراجرایی کمتر به عنوان عضو کلیدی در هیئت مدیره شرکت نشان داده شوند (لاپوترا^۱ و همکاران، ۲۰۰۸). همچنین، وقتی تمرکز مالکیت در شرکت بسیار بالاست، مدیران هیئت مدیره کمتر احتمال دارند که به طور کارآمد با مشکلات نمایندگی مواجه شوند (گارسیا-سانچز و همکاران، ۲۰۱۸). این مسئله به دلیل قدرت بیشتر سهامداران کنترلگر در تعیین و تغییر مدیران هیئت مدیره و کنترل بر کمیته‌های فرعی مربوطه آنهاست (نگوک و همکاران، ۲۰۲۲). این ویژگی‌های نهادی به شدت با قوانین موجود در کشور مرتبط هستند و در کشورهایی با قوانین متفاوت، تأثیر متفاوتی خواهند داشت (لئوز^۲ و همکاران، ۲۰۰۳).

پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به سوالات مهمی می‌باشد که در زمینه مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و عملکرد آنها بسیار حائز اهمیت هستند. این تحقیق به این موضوعات مهم پرداخته و تلاش می‌کند تا به یافتن راهکارهای بهتر و بهینه‌تر برای مدیریت شرکت‌هایی که مسئولیت اجتماعی را به عنوان یک اصل اساسی در عملکرد خود در نظر می‌گیرند، بپردازد. این مطالعه به دنبال پر کردن شکاف در ادبیات و ساختار حاکمیت برابر در سطح هیئت مدیره با در نظر گرفتن ویژگی‌های مختلف هیئت مدیره مانند مدیران مستقل، مدیران زن و تخصص مالی کمیته حسابرسی است. موضوع اصلی این پژوهش، تعیین ترکیب بهینه اعضای هیئت مدیره است که به طور همزمان، مسئولیت اجتماعی را رعایت کنند و عملکرد شرکت را بهبود بخشند. به منظور ارزیابی تأثیر هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی، این پژوهش به بررسی و تحلیل ویژگی‌های مختلف هیئت مدیره پرداخته است. در این پژوهش، تأثیر هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی بر استراتژی، عملکرد و افشای مسئولیت اجتماعی نیز بررسی شده است. همچنین، پژوهشگران سعی کرده‌اند تا به سوالات مهمی در زمینه مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و عملکرد آنها پاسخ دهند. این پژوهش سعی دارد تا با توجه به نتایج به دست آمده، راهکارهای بهتر و بهینه‌تری برای مدیریت شرکت‌هایی که مسئولیت اجتماعی را به عنوان یک اصل اساسی در عملکرد خود در نظر می‌گیرند، پیشنهاد دهد. به طور خلاصه، این پژوهش به مدلسازی تأثیر هیأت مدیره حامی مسئولیت اجتماعی بر مدیریت سود با توجه به حاکمیت شرکتی پرداخته و به بهبود روش‌های مدیریت شرکت‌هایی که مسئولیت اجتماعی را به عنوان یک اصل اساسی در عملکرد خود در نظر می‌گیرند، کمک می‌کند.

بنابراین مساله اصلی پژوهش به شرح زیر است: چگونه می‌توان ترکیبی از اعضای هیئت مدیره را تعیین کرد که بهینه‌سازی شده باشد و در عین حال مسئولیت اجتماعی را رعایت کرده و مدیریت سود را بهبود بخشد. در این پژوهش، تأثیر هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی بر استراتژی مسئولیت اجتماعی، عملکرد با

1 La Porta
2 Leuz

مسئولیت اجتماعی و افشای مسئولیت اجتماعی بررسی شده است. همچنین این تحقیق بررسی می‌کند که آیا هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی بر مدیریت سود تأثیر مثبت دارد یا خیر. بنابراین سوال اصلی پژوهش به شرح زیر است:

مدلسازی تأثیر هیأت مدیره حامی مسئولیت اجتماعی بر مدیریت سود با توجه به حاکمیت شرکتی چگونه است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

نظریه وابستگی به منابع به رابطه بین ترکیب هیئت مدیره، استراتژی مسئولیت اجتماعی، عملکرد و افشای مرتبط می‌پردازد. مطالعات اخیر نشان می‌دهند که هیئت مدیره با تشکیلات بیرونی و تأثیرگذاری بر فرآیندهای تصمیم‌گیری استراتژیک، به تدوین و اجرای استراتژی مسئولیت اجتماعی و بهبود رابطه شرکت با ذینفعان کمک می‌کنند (شوکت و همکاران، ۲۰۱۷). همچنین، این مطالعات نشان می‌دهند که مدیران با جهت‌گیری قوی نسبت به مسائل مسئولیت اجتماعی، بیشتر به چالش‌های اجتماعی و زیست محیطی حساس هستند و بنابراین مشاوره موثری به مدیریت ارشد در مورد مدیریت مسئولیت اجتماعی ارائه می‌دهند (شوکت و همکاران، ۲۰۱۷؛ هلفایا و موسی، ۲۰۱۷؛ موسی و همکاران، ۲۰۱۹). مطالعات پیشین نشان می‌دهند که میزان هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی، رابطه مثبتی با مدیرانی که تأثیر مثبتی بر مسائل مسئولیت اجتماعی دارند مانند مدیران مستقل، مدیران زن و تخصص مالی کمیته حسابرسی دارد (زانگ^۱، ۲۰۱۲). همچنین، تخصص مالی کمیته حسابرسی نیز در تدوین و ارزیابی استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی و افشای مرتبط نقش موثری دارد (شوکت و همکاران، ۲۰۱۶؛ هلفایا و موسی، ۲۰۱۷؛ موسی و همکاران، ۲۰۱۹). با توجه به این نتایج، این مطالعه به بررسی تأثیر هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی بر استراتژی مسئولیت اجتماعی، عملکرد مسئولیت اجتماعی و افشای مرتبط می‌پردازد. از این رو، می‌توان گفت که ترکیب هیئت مدیره و جهت‌گیری آن‌ها در قبال مسائل مسئولیت اجتماعی، تأثیر مستقیمی بر عملکرد و روابط شرکت با ذینفعان آن دارد. نظریه پردازان درباره‌ی دیدگاه مبتنی بر منابع، معتقدند که استراتژی‌های کارآمد مسئولیت اجتماعی، می‌توانند قابلیت شرکت‌ها برای ایجاد مزیت‌های رقابتی پایدار داخلی و خارجی را بهبود بخشند (مک ویلیامز و سیگل^۲، ۲۰۱۱). به عنوان مثال، با ارتقای شیوه‌های مسئولانه از نظر زیست محیطی، می‌توان یک نقطه قوت رقابتی داخلی برای شرکت‌ها ایجاد کرد (برانکو و رودریگز، ۲۰۰۶).

همچنین، استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی می‌توانند با ارتقای شیوه‌های مسئولانه از نظر اجتماعی، مانند دستمزدهای منصفانه، یک محیط کاری ایمن و تمیز و فرصت‌های آموزش، نتیجه تدوین استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی باشند. مطالعات بانرجی و همکاران (۲۰۰۳) نشان می‌دهند که افشای مسئولیت اجتماعی با استراتژی مسئولیت اجتماعی در ارتباط است و شرکت‌هایی که میزان بالایی از استراتژی‌های زیست محیطی خود را افشا می‌کنند، احتمالاً دارای مزیت رقابتی پایدارتری هستند. همچنین، کاتر^۳ و همکاران (۲۰۰۹) بیان کردند شرکت‌هایی

1 Zhang

2 McWilliams and Siegel

3 Căter

که استراتژی زیست محیطی اتخاذ می‌کنند، تمایل به گزارش میزان نسبتاً بالایی از افشای زیست محیطی خود دارند. مطالعه اخیر هلفایا و موسی (۲۰۱۷)، بیان می‌کند که کیفیت بالای افشای زیست محیطی نتیجه داشتن یک استراتژی جامع می‌باشد. بنابراین، استدلال می‌شود که شرکت‌هایی که دارای یک استراتژی کارآمد مسئولیت اجتماعی هستند، دارای عملکرد برتر اجتماعی و زیست محیطی هستند. از این رو، انتظار می‌رود که استراتژی مسئولیت اجتماعی تأثیر مثبتی بر عملکرد مسئولیت اجتماعی و افشای مسئولیت اجتماعی داشته باشد. در این تحقیق، مدیران مستقل، مدیران زن و تخصص مالی کمیته حسابرسی مورد بررسی قرار می‌گیرند، به عنوان اعضای که مرتبط با شاخص هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی هستند (کاتمون و فاروق^۱، ۲۰۱۷). شواهد نشان می‌دهد که کارکردهای نظارتی کارآمد توسط هیئت مدیره و کمیته‌های فرعی مربوطه، می‌توانند مشکلات نمایندگی، از جمله مشکلات مربوط به شیوه‌های مدیریت سود را کاهش دهند (کاپور و گول^۲، ۲۰۱۹). به عنوان مثال، انتظار می‌رود کیفیت هیئت مدیره به شدت با میزان استقلال اعضایش در ارتباط باشد (تام و همکاران، ۲۰۱۹). از دیدگاه نمایندگی، مدیران مستقل دارای تخصص فنی متنوع برتری و دغدغه‌های شهرت حرفه‌ای هستند (جیانگ و همکاران، ۲۰۱۶) و بنابراین انگیزه بیشتری برای نظارت بر فعالیت‌های مدیریت دارند (تام^۳ و همکاران، ۲۰۱۹).

نتایج تحقیقات کلین (۲۰۰۲) نشان می‌دهد که مدیران مستقل دارای تأثیر منفی و معناداری بر میزان مدیریت سود هستند. همچنین، شی^۴ و همکاران (۲۰۰۳) بیان کردند شرکت‌هایی با نسبت بیشتری از مدیران مستقل، کمتر احتمال دارند در مقایسه با شرکت‌هایی با نسبت کمتری از مدیران مستقل، دست به مدیریت سود بزنند. وافیس^۵ (۲۰۰۵) اضافه کردن مدیران مستقل به اتاق هیئت مدیره، کیفیت گزارشگری مالی را بهبود می‌بخشد و مدیریت سود را کاهش می‌دهد. این نتیجه همچنین با مطالعات اخیر مانند سیاگیان و ترینانینگسیه^۶ (۲۰۱۱) و تام و همکاران (۲۰۱۹) تأکید می‌گردد. هر مدیر نقش منحصر به فرد و غیر قابل جایگزینی را در قابلیت نظارت و اثربخشی هیئت مدیره ایفا می‌کند و سهم قابل توجه و متفاوتی را در این زمینه دارد (شتنوی، ۲۰۲۱). این مطالعه پیش‌بینی می‌کند که شرکت‌هایی با مدیران مستقل، تخصص مالی کمیته و مدیران زن شرکت‌هایی هستند که مدیریت سود کمتری دارند.

پیشینه تحقیقاتی نشان می‌دهد که حاکمیت شرکتی و مسئولیت اجتماعی تأثیرات قابل توجهی بر عملکرد مالی و اجتماعی شرکت‌ها دارند. برزگر و علوی (۱۴۰۲) با بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی و استراتژی شرکت بر عملکرد شرکت‌های دارای مالکیت خانوادگی نشان دادند که در مجموع مالکیت خانوادگی رابطه معکوس و معناداری با عملکرد مالی شرکت‌ها دارد. همچنین، عباسی (۱۴۰۲) نشان داد که مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت بر پاداش اعضای هیئت مدیره تأثیر مثبت دارد، در حالی که کیفیت حاکمیت شرکتی اثر منفی و معناداری بر این رابطه

1 Katmon and Farooque

2 Kapoor and Goel

3 Tham

4 Xie

5 Vafeas

6 Siagian and Tresnaningsih

می‌گذارد. کاوه و سالمی (۱۴۰۱) نشان دادند که بین مسئولیت اجتماعی شرکت و مدیریت ریسک سازمانی با مدیریت سود واقعی رابطه معکوس معناداری وجود دارد. همچنین، پاکدلان و همکاران (۱۴۰۱) بیان کردند که بین افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی و مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی رابطه منفی و معناداری وجود دارد و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی موجب کاهش پیچیدگی گزارشگری مالی و شفافیت بیشتر می‌شود. بیگلرخانی و طالب‌نیا (۱۴۰۰) نشان دادند که بین پیچیدگی گزارشگری مالی و مسئولیت اجتماعی رابطه معکوس و معناداری برقرار است و هرچه قدر گزارشگری مسئولیت اجتماعی کاهش یابد، پیچیدگی گزارشگری مالی افزایش می‌یابد. همچنین، یافته‌های حاجی محمدلو و حاجی‌ها (۱۳۹۹) نشان می‌دهد که جو اخلاقی خودخواهانه، دلسوزانه و نظام‌مند اثر مستقیم و معناداری بر حمایت حسابداران از ضوابط اخلاقی و مسئولیت اجتماعی دارد. از طرفی دیگر، قضاوت‌های اخلاقی حسابداران در خصوص مدیریت سود با نیت و رفتار اخلاقی آنها رابطه معنادار و مثبت دارد. نتایج پژوهش حاجی‌ها و شاکری (۱۳۹۸) نشان می‌دهند که بین معیار تمرکز مالکیت و مسئولیت اجتماعی ارتباط معنی‌داری وجود دارد، ولی بین معیار درصد سهام در دست سهام‌داران عمده و مسئولیت اجتماعی ارتباط معنی‌داری مشاهده نشد. برنک و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند که کارایی هیئت مدیره رابطه معنادار با عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت دارد. نتایج پژوهش واعظ و همکاران (۱۳۹۷) حاکی از وجود عدم رابطه بین تمرکز مالکیت با ابعاد اقتصادی و اخلاقی و همچنین عدم رابطه بین استقلال اعضای هیئت مدیره با ابعاد قانونی و اقتصادی مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌باشد. حیدری و همکاران (۱۳۹۷) بیان کردند که نسبت مدیران غیرموظف و اندازه هیئت مدیره بر کیفیت افشای اطلاعات اجتماعی تأثیر مثبت دارد، اما تعداد جلسات هیئت مدیره بر کیفیت افشای اطلاعات اجتماعی تأثیر ندارد. پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که تأثیر هیئت مدیره بر عملکرد مالی و اجتماعی شرکت‌ها موضوعی پیچیده است. تحقیقات مختلف حاکی از آن است که مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با کاهش مدیریت ریسک سازمانی و افزایش شفافیت و اخلاقیات در سازمان‌ها مرتبط است. همچنین، نقش تعدیل‌گری عواملی مانند اعتماد به نفس مدیریتی در تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بر مدیریت سود اهمیت دارد. در پژوهشی هانجرا^۱ و همکاران (۲۰۲۴) نشان دادند که اندازه هیئت مدیره، جلسات هیئت مدیره و استقلال هیئت مدیره به‌طور قابل‌توجهی بر ریسک اعتباری بانک‌ها تأثیر منفی می‌گذارد. همچنین مسئولیت اجتماعی شرکت منجر به کاهش ریسک اعتباری بانک می‌شود. میلود^۲ (۲۰۲۴) نشان داد که اثر حاکمیت شرکتی با اندازه شرکت افزایش یافته و توسط اهرم شرکت کاهش می‌یابد. کتیت و خلف^۳ (۲۰۲۴) نشان داده‌اند که مسئولیت اجتماعی شرکتی تأثیر قابل‌توجهی بر توزیع سود سهام در شرکت‌های اروپایی دارد. احمد^۴ و همکاران (۲۰۲۴) نشان دادند که روش‌های حاکمیت شرکتی خوب اثر منفی بر عملکرد مالی دارند، اما مسئولیت اجتماعی شرکتی اثر مثبت بر عملکرد مالی دارد. سوریانندی و سوسانندی^۵ (۲۰۲۳) نشان دادند که اندازه هیئت مدیره و کمیسیون‌های

1 Hunjra

2 Miloud

3 Ktit & Khalaf

4 Ahmad

5 Suryandari & Susandya

مستقل قادر به افزایش انگیزه شرکت برای افشای مسئولیت اجتماعی شرکت هستند. احمد و همکاران (۲۰۲۳) نشان دادند که هزینه‌های مسئولیت اجتماعی شرکت با مدیریت سود واقعی در زمینه‌هایی که مالکیت سهامدار و مؤسس کنترل داخلی غالب وجود دارد، مرتبط است. استفانی و مورهادی (۲۰۲۳) نشان دادند که اخلاق بر سیستم حاکمیت شرکتی و شیوه‌های مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیر می‌گذارد، اما هیچ مدرکی وجود ندارد که سیستم حاکمیت شرکتی و مسئولیت اجتماعی شرکت بر عملکرد مالی تأثیر بگذارد. نگوک و همکاران (۲۰۲۲) رابطه منفی بین مسئولیت اجتماعی شرکت و مدیریت سود را نشان دادند و لی و همکاران (۲۰۲۲) نشان دادند که شرکت‌های دارای مدیران ارشد با تخصص مالی دارای عملکرد مسئولیت اجتماعی بالاتری هستند. شتنوی (۲۰۲۱) نشان می‌دهد که شرکت‌هایی که دارای هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی هستند، تمایل دارند سود محافظه‌کارانه‌تری گزارش کنند. موسی و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند که هرچه هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی بیشتر باشد، عملکرد شرکت پیرامون استراتژی محیط زیست بهتر خواهد بود. کاتمون و همکاران (۲۰۱۷) نشان دادند که سطح تحصیلات هیئت مدیره و تنوع دوره تصدی هیئت مدیره بر کیفیت افشای مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیر دارد. حلفایا و موسی (۲۰۱۷) نشان دادند که استراتژی مسئولیت اجتماعی و هیئت مدیره متمایل به مسئولیت اجتماعی بر افشای مسئولیت اجتماعی تأثیر مثبت دارند. پارانته و ماچادو فیلهو^۳ (۲۰۱۶) نشان دادند که اعضای هیئت‌مدیره سازمان را بیشتر به‌عنوان نهادی با نقشی اجتماعی می‌بینند که در فرآیندهای تصمیم‌گیری آنها منعکس می‌شود. کاتمون و آل‌فاروک^۴ (۲۰۱۵) نشان می‌دهند که کیفیت افشای مسئولیت اجتماعی شرکت با مدیریت سود رابطه منفی دارد.

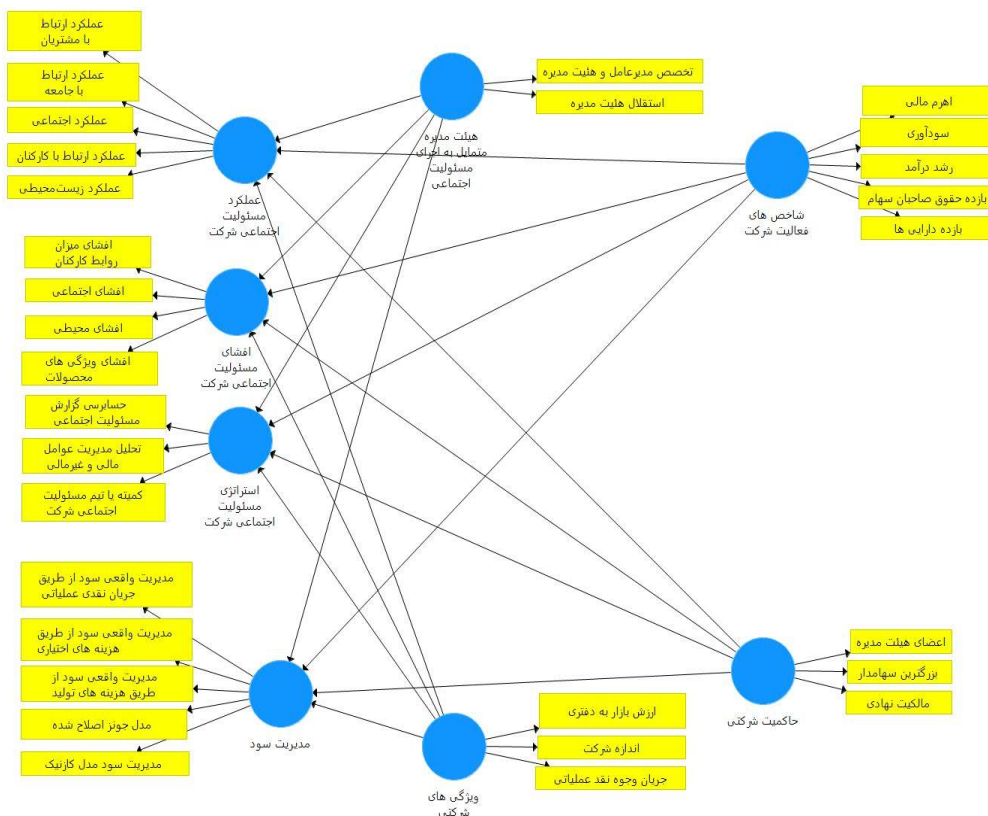
مدل مفهومی مطالعه حاضر در شکل (۱) بر اساس رویکرد مدلسازی معادلات ساختاری ترسیم خواهد شد. به عبارتی برای ارائه مدل در پژوهش حاضر از روش مدلسازی معادلات ساختاری استفاده خواهد شد. در این مدلسازی عملکرد مسئولیت اجتماعی، افشای مسئولیت اجتماعی شرکت، استراتژی مسئولیت اجتماعی و مدیریت سود به عنوان متغیرهای پنهان تعریف شده‌اند. در تحلیل آماری بر اساس مدلسازی معادلات ساختاری، شکل بیضی یا دایره معرف متغیر پنهان (متغیر وابسته) و شکل مربع یا مستطیل معرف متغیرهای مشاهده پذیر (متغیرهای مستقل) هستند.

1 Stephanie & Murhadi

2 Katmon

3 Parente and Machado Filho

4 Katmon & Al Farooque

شکل ۱، مدل مفهومی پژوهش

(منبع: محقق ساخته)

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف، جزء تحقیقات کاربردی، از لحاظ شیوه اجزا جزء تحقیقات توصیفی-همبستگی، از لحاظ نوع داده‌ها جزء تحقیقات کمی و از لحاظ زمانی جزء تحقیقات مقطعی است. در این تحقیق، برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از دو روش اصلی میدانی و کتابخانه‌ای استفاده شده است. همچنین اطلاعات مربوط به عوامل تأثیرگذار بر اساس داده‌های ارائه‌شده در سایت کدال (سازمان بورس و اوراق بهادار) گردآوری می‌شود. کدال به عنوان یک منبع رسمی اطلاعات مالی و عملیاتی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس، امکان دسترسی به داده‌های دقیق و معتبر را فراهم می‌سازد.

جامعه آماری شامل کلیه‌ی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشند که در بازه زمانی ۱۳۹۲-۱۴۰۲ در بورس حضور داشته‌اند. نمونه آماری تحقیق شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار است که بر اساس روش حذف سیستماتیک و با توجه به شرایط زیر انتخاب می‌شوند:

- تاریخ پذیرش آن‌ها در سازمان بورس اوراق بهادار قبل از سال ۱۳۹۲ بوده و تا پایان سال ۱۴۰۲ نیز در فهرست شرکت‌های بورسی حضور داشته باشند.
- سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفندماه هر سال باشد و این تاریخ طی دوره دسترسی به اطلاعات، تغییر نکرده باشد.
- شرکت برگزیده نباید متعلق به صنایع بورسی "بانک‌ها، مؤسسات اعتباری و سایر نهادهای پولی"، "سایر واسطه‌گری‌های مالی"، "سرمایه‌گذاری‌های مالی" و "شرکت‌های چندرشته‌ای صنعتی" باشد.
- برای داشتن قیمت بازار قابل اطمینان، شرکت‌ها در طول دوره زمانی تحقیق نباید بیش از سه ماه توقف معاملاتی داشته باشند و در تمام دوره پژوهش، معامله داشته باشند.

بر اساس شرایط فوق، ۱۴۱ شرکت انتخاب گردید، که دوره زمانی آزمون مدل پژوهش ۱۳۹۴-۱۴۰۱ می‌باشد. پس از جمع‌آوری تمامی اطلاعات به صفحه گسترده نرم‌افزار Excel 2019 منتقل می‌گردد. برای اعتبارسنجی مدل از معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار Smart-PLS₃ استفاده شد.

یافته های پژوهش

- آمار توصیفی پژوهش

جدول ۱، شامل آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. بررسی متغیرهای مدیریت سود بر اساس مدل‌های مختلف نشان می‌دهد که میانگین مقادیر برای همه مدل‌ها منفی است، به این معنی که شرکت‌ها معمولاً از روش‌های مدیریت سود برای کاهش سود گزارش شده استفاده کرده‌اند. در مدل جونز اصلاح شده، مقدار چولگی بسیار بالا (۱۹.۵۶۴) نشان دهنده وجود داده‌های پرت و عدم تقارن شدید در توزیع این متغیر است. همچنین، انحراف معیار بالای ۰.۳۰۹ نشان می‌دهد که پراکندگی داده‌ها نسبت به میانگین زیاد است، که می‌تواند به اختلاف زیاد بین شرکت‌ها در استفاده از این مدل مرتبط باشد.

در مورد بازدهی، بازده دارایی‌ها با میانگین ۰.۱۳۴ نشان می‌دهد که بازده حاصل از دارایی‌های شرکت‌ها به طور متوسط نسبتاً پایین است. در مقابل، بازده حقوق صاحبان سهام میانگین بالاتری (۰.۳۱۷) دارد، اما چولگی بسیار بالا (۶۶۹.۹۱۱) و کشیدگی زیاد (۲۲.۷۸۸) نشان دهنده وجود داده‌های پرت و تفاوت‌های چشمگیر در بازده بین شرکت‌ها است. این نتایج حاکی از این است که برخی شرکت‌ها بازده بسیار بالایی دارند که باعث انحراف شدید توزیع از حالت نرمال شده است.

متغیرهای مرتبط با ساختار مالی و رشد نیز اطلاعات قابل توجهی ارائه می‌دهند. میانگین اهرم مالی ۰.۲۸۱ نشان می‌دهد که اکثر شرکت‌ها از نسبت معقولی از بدهی در ساختار سرمایه خود استفاده کرده‌اند، اما چولگی بالا (۱۶.۸۹۵) حاکی از این است که تعداد کمی از شرکت‌ها دارای سطوح بسیار بالای اهرم مالی هستند. رشد درآمد

با میانگین ۰.۳۳۱ و کشیدگی بسیار زیاد (۱۱.۲۰۴) نشان می‌دهد که برخی شرکت‌ها نرخ رشد درآمد بسیار بالایی داشته‌اند، که این امر می‌تواند به ماهیت پویا و رقابتی صنعت‌های مختلف مرتبط باشد. در خصوص متغیرهای حاکمیت شرکتی، میانگین تعداد اعضای هیأت مدیره ۵ نفر و استقلال هیأت مدیره ۰.۶۰ بیانگر ساختار حاکمیت متعارف در شرکت‌ها است. با این حال، چولگی بسیار بالا در تعداد اعضای هیأت مدیره (۱۲۹.۳۵۱) نشان می‌دهد که در برخی موارد، ساختار هیأت مدیره غیرعادی و متفاوت از حالت میانگین است. متغیرهای مالکیت نهادی و بزرگترین سهامدار نیز با میانگین‌های به ترتیب ۰.۷۲۱ و ۰.۵۰ نشان می‌دهند که کنترل نهادی و متمرکز در بسیاری از شرکت‌ها وجود دارد. در نهایت، متغیرهای مربوط به مسئولیت اجتماعی شرکت نیز توزیع‌های متنوعی را نشان می‌دهند. عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت با میانگین ۰.۵۶۱ و کشیدگی منفی (-۰.۵۹۹) نشان می‌دهد که توزیع این متغیر بیشتر متمرکز بر مقادیر متوسط است. افشای مسئولیت اجتماعی شرکت نیز با میانگین ۰.۲۷۱ و کشیدگی مثبت (۰.۳۵۸) نشان می‌دهد که برخی شرکت‌ها عملکرد بهتری در این زمینه داشته‌اند. استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت نیز با میانگین پایین ۰.۰۹۱ نشان می‌دهد که تمرکز بسیاری از شرکت‌ها بر روی این بعد از مسئولیت اجتماعی کمتر بوده است.

جدول ۱، آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	حداقل	حداکثر	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
مدیریت سود- مدل جونز اصلاح شده	-۰.۰۳۲	-۰.۶۷۵	۲.۴۹۷	۰.۳۰۹	۱۹.۵۶۴	۳.۷۰۵
مدیریت سود- مدل کازنیک	-۰.۰۱۸	-۰.۷۰۲	۱.۷۳۷	۰.۱۹۳	۱۴.۱۳۶	۲.۱۴۶
مدیریت واقعی سود از طریق جریان نقدی عملیاتی	-۰.۰۱۵	-۱.۶۶۴	۲.۱۳۵	۰.۲۱۴	۱۷.۸۶۵	۱.۵۱۱
مدیریت واقعی سود از طریق هزینه‌های اختیاری	-۰.۰۰۶	-۰.۲۰۱	۰.۵۵۹	۰.۰۵۹	۲۰.۱۰۱	۳.۰۱
مدیریت واقعی سود از طریق هزینه‌های تولید	۰.۰۰۵	-۱.۰۸۵	۱.۰۰۳	۰.۲۰۹	۳.۰۴۶	-۰.۱۳
بازده دارایی‌ها	۰.۱۳۴	-۰.۲۹۸	۰.۶۸۲	۰.۱۵۴	۰.۲۵۲	۰.۵۷۹
بازده حقوق صاحبان سهام	۰.۳۱۷	-۱.۶۷۵	۲۰.۲۶۸	۰.۶۷۶	۶۶۹.۹۱۱	۲۲.۷۸۸
اهرم مالی	۰.۲۸۱	۰.۰۰۴	۶.۶۹۶	۰.۶۲۶	۱۶.۸۹۵	۳.۱۱
رشد درآمد	۰.۳۳۱	-۰.۹۰۹	۱۸.۱۷	۰.۷۹۷	۲۲۴.۷۵۲	۱۱.۲۰۴
سودآوری	۰	۰	۱	۰.۲۴۳	۱۱.۰۰۹	۳.۶۰۴
ارزش بازار به دفتری	۳.۶۳۴	۰.۱۹۲	۱۵۳.۵۱۶	۹.۱۵۱	۷۷.۸۰۱	۶.۸۹۶
جریان وجوه نقد عملیاتی	۰.۱۲۶	-۱.۳۶۲	۲.۵۳۱	۰.۲۴۶	۱۵.۶۱۷	۲.۰۳۹
اندازه شرکت	۱۴.۸۸۹	۱۱.۱۹۸	۲۱.۵۷۲	۱.۶۶۷	۱.۰۰۴	۰.۶۸۲
اعضای هیأت مدیره	۵	۴	۷	۰.۱۷۱	۱۲۹.۳۵۱	۱۱.۰۴۴
استقلال هیأت مدیره	۰.۶	۰	۱	۰.۱۸۲	-۰.۰۷۶	-۰.۱۰۲
بزرگترین سهامدار	۰.۵	۰.۰۱	۰.۹۵	۰.۲۱۱	-۰.۳۴۸	-۰.۰۷۶

متغیرها	میانگین	حداقل	حداکثر	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
مالکیت نهادی	۰.۷۲۱	۰	۱	۰.۲۱۸	۰.۵۸۲	-۱.۰۳
تخصص مدیرعامل و هیأت مدیره	۰	۰	۱	۰.۱۶۳	۳۱.۵۶	۵.۷۸۸
عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۵۶۱	۰	۲.۴	۰.۴۰۷	۰.۳۹۲	-۰.۵۹۹
افشای مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۲۷۱	۰	۱.۵	۰.۲۹۹	۰.۹۶۲	۰.۳۵۸
استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۰۹۱	۰	۰.۶۶۶	۰.۱۷۰	۱.۷۰۲	۲.۰۲۶

(منبع: یافته‌های تحقیق)

- مدل اندازه‌گیری پژوهش

برای آزمودن مدل اندازه‌گیری در این پژوهش از آلفای کرونباخ و پایایی مرکب جهت بررسی پایایی مدل اندازه‌گیری استفاده شده است و از آزمون روایی همگرا و روایی واگرا جهت بررسی آزمون روایی مدل اندازه‌گیری استفاده شده است که نتایج آن به شرح زیر می‌باشد:

آلفای کرونباخ. با توجه به اینکه آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش برخی مقادیر بالاتر از ۰.۷ می‌باشد که نشان دهنده وضعیت قابل قبول متغیر می‌باشد، بنابراین می‌توان بیان کرد آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش تأیید می‌شود.

پایایی مرکب (p دلون - گلدشتاین). با توجه به اینکه پایایی مرکب متغیرهای پژوهش بالاتر از ۰/۷ می‌باشد؛ بنابراین می‌توان گفت کلیه متغیرهای پژوهش از وضعیت مناسب و قابل قبولی از نظر پایایی مرکب برخوردار هستند.

روایی همگرا. این شاخص که به اندازه‌گیری میزان تبیین متغیرهای پنهان پژوهش توسط متغیرهای مشاهده پذیر آن (مؤلفه‌ها/سؤالات) می‌پردازد توسط شاخص AVE (متوسط واریانس استخراج شده) مورد سنجش قرار می‌گیرد و حداقل مقدار قابل قبول برای روایی همگرا ۰/۵۰ می‌باشد. با توجه به اینکه مقادیر بالاتر از ۰/۵۰ می‌باشد که نشان دهنده وضعیت قابل قبول متغیرهای می‌باشد، بنابراین می‌توان بیان کرد روایی همگرا متغیرهای پژوهش در حد قابل قبول می‌باشد.

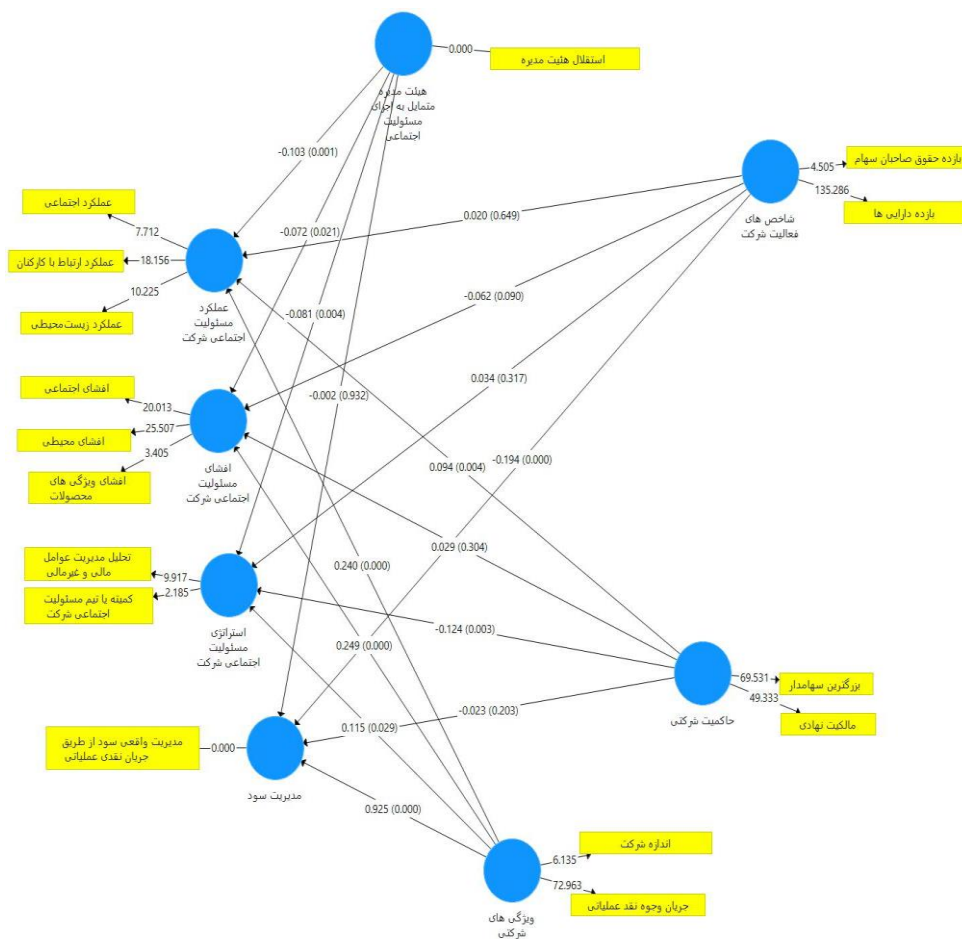
جدول ۲، روایی و پایایی متغیرهای پژوهش

متغیر	آلفای کرونباخ	پایایی مرکب	ضریب روایی همگرا	وضعیت متغیر
استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۷۰۲	۰.۶۹۲	۰.۵۶۰	تایید
افشای مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۷۶۷	۰.۷۵۴	۰.۵۳۵	تایید
حاکمیت شرکتی	۰.۸۲۳	۰.۹۱۸	۰.۸۴۸	تایید
شاخص‌های فعالیت شرکت	۰.۷۵۴	۰.۷۹۵	۰.۶۶۷	تایید
عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۷۰۲	۰.۷۱۲	۰.۴۵۶	تایید
مدیریت سود	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	تایید
هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	تایید

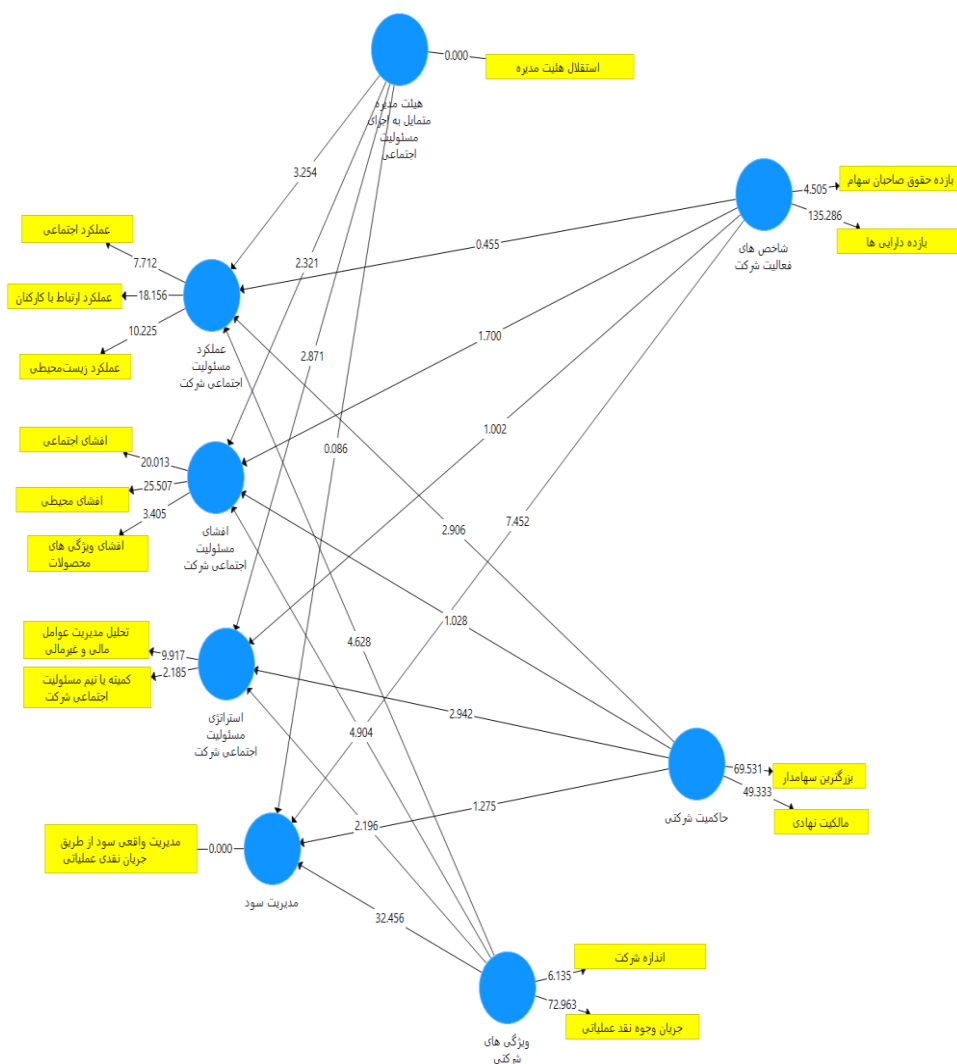
متغیر	آلفای کرونباخ	پایایی مرکب	ضریب روایی همگرا	وضعیت متغیر
ویژگی های شرکتی	۰.۷۰۳	۰.۶۸۳	۰.۵۵۶	تایید

(منبع: یافته های تحقیق)

بررسی مدل پژوهش: بررسی روابط بین بُعد اصلی و شاخص ها در شکل زیر برای حالت های تخمین استاندارد و معناداری روابط نشان داده شده است.

شکل ۲، مقادیر ضریب تاثیر و سطح معناداری بین متغیرهای پژوهش

شکل ۳. مقادیر سطح معناداری روابط بین متغیرهای پژوهش

جمع‌بندی نتایج مدل پژوهش در جدول ۳ نشان داده می‌شود:

جدول ۳، بررسی ضرایب مسیر (بتا) و معناداری آن

نتیجه	سطح معنی دار (* ۵ درصد اطمینان ** ۱۰ درصد اطمینان)	مقدار T	انحراف معیار (خطای استاندارد)	مسیرها	ضرایب مسیر (بتا)
تایید	*۰.۰۰۳	۲.۹۴۲	۰.۰۴۲	-۰.۱۲۴	حاکمیت شرکتی بر استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت
عدم تایید	۰.۳۰۴	۱.۰۲۸	۰.۰۲۸	۰.۰۲۹	حاکمیت شرکتی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت
تایید	*۰.۰۰۴	۲.۹۰۶	۰.۰۳۲	۰.۰۹۴	حاکمیت شرکتی بر عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت
عدم تایید	۰.۲۰۳	۱.۲۷۵	۰.۰۱۸	-۰.۰۲۳	حاکمیت شرکتی بر مدیریت سود
عدم تایید	۰.۳۱۷	۱.۰۰۲	۰.۰۳۳	۰.۰۳۴	شاخص های فعالیت شرکت بر استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت
تایید	**۰.۰۹۰	۱.۷۰۰	۰.۰۳۷	-۰.۰۶۲	شاخص های فعالیت شرکت بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت
عدم تایید	۰.۶۴۹	۰.۴۵۵	۰.۰۴۳	۰.۰۲۰	شاخص های فعالیت شرکت بر عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت
تایید	*۰.۰۰۰	۷.۴۵۲	۰.۰۲۶	-۰.۱۹۴	شاخص های فعالیت شرکت بر مدیریت سود
تایید	*۰.۰۰۴	۲.۸۷۱	۰.۰۲۸	-۰.۰۸۱	هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی بر استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت
تایید	*۰.۰۲۱	۲.۳۲۱	۰.۰۳۱	-۰.۰۷۲	هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت
تایید	*۰.۰۰۱	۳.۲۵۴	۰.۰۳۲	-۰.۱۰۳	هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت
عدم تایید	۰.۹۳۲	۰.۰۸۶	۰.۰۱۸	-۰.۰۰۲	هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی بر مدیریت سود
تایید	*۰.۰۲۹	۲.۱۹۶	۰.۰۵۲	۰.۱۱۵	ویژگی های شرکتی بر استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت

نتیجه	سطح معنی دار* ۵ درصد اطمینان** ۱۰ درصد اطمینان)	مقدار T	انحراف معیار (خطای استاندارد)	مسیرها	ضرایب مسیر (بتا)
تایید	*۰.۰۰۰	۴.۹۰۴	۰.۰۵۱	۰.۲۴۹	ویژگی های شرکتی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت
تایید	*۰.۰۰۰	۴.۶۲۸	۰.۰۵۲	۰.۲۴۰	ویژگی های شرکتی بر عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت
تایید	*۰.۰۰۰	۳۲.۴۵۶	۰.۰۲۸	۰.۹۲۵	ویژگی های شرکتی بر مدیریت سود

(منبع: یافته های تحقیق)

جدول ۳ ضرایب مسیر (بتا) و معناداری مسیرهای مختلف بین متغیرها را بررسی کرده و روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته را مشخص می‌کند. یکی از نتایج مهم، تأثیر حاکمیت شرکتی بر متغیرهای پژوهش است. این متغیر تأثیری منفی و معنادار بر استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت (بتا = -0.124 ، $T = 2.942$) و همچنین عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت (بتا = 0.094 ، $T = 2.906$) داشته است. این نتایج نشان می‌دهد که حاکمیت شرکتی می‌تواند به صورت مستقیم بر این ابعاد مسئولیت اجتماعی تأثیرگذار باشد. با این حال، تأثیر آن بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت و مدیریت سود معنادار نبوده است که می‌تواند ناشی از ضعف در شدت ارتباط یا اثرگذاری غیرمستقیم باشد.

شاخص‌های فعالیت شرکت تأثیرات متفاوتی بر متغیرهای وابسته داشته است. تأثیر منفی و قوی این شاخص‌ها بر مدیریت سود (بتا = -0.194 ، $T = 7.452$) معنادار است، که بیانگر کاهش مدیریت سود با افزایش فعالیت شرکت است. با این حال، تأثیر این متغیر بر استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت معنادار نبوده و این رابطه در مسیرهای یادشده رد شده است. تنها مسیر تأیید شده دیگر، تأثیر منفی این شاخص‌ها بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت (بتا = 0.062 ، $T = 1.700$) بوده است. نتایج مربوط به هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی نشان می‌دهد که این متغیر تأثیر منفی و معناداری بر استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت (بتا = -0.081 ، $T = 2.871$)، افشای مسئولیت اجتماعی شرکت (بتا = -0.072 ، $T = 2.321$)، و عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت (بتا = -0.103 ، $T = 3.254$) دارد.

این نتایج نشان می‌دهد که تمایل هیئت مدیره به اجرای مسئولیت اجتماعی می‌تواند جنبه‌های مختلف مسئولیت اجتماعی شرکت را تحت تأثیر قرار دهد. با این حال، تأثیر آن بر مدیریت سود ($T = 0.086$) معنادار نبوده و رد شده است.

در نهایت، ویژگی‌های شرکتی در تمامی مسیرها تأثیر مثبت و معناداری داشته است. این متغیر تأثیر قوی و معناداری بر مدیریت سود (بتا = 0.925 ، $T = 32.456$) و تأثیر مثبت و معناداری بر استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت (بتا = 0.115 ، $T = 2.196$)، افشای مسئولیت اجتماعی شرکت (بتا = 0.249 ،

$T = 4.904$ ، و عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت (بتا = 0.240 ، $T = 4.628$) داشته است. این یافته‌ها اهمیت ویژگی‌های شرکتی در بهبود مسئولیت اجتماعی و کاهش مدیریت سود را تأیید می‌کند.

آزمون مدل ساختاری

- اعداد معناداری t (T-values): مقادیر بالای 1.96 ، نشان از صحت رابطه‌ی بین سازه‌ها و در نتیجه تأیید فرضیه‌های پژوهش در سطح اطمینان 99% و 95% درصد است که مقادیر آن در شکل ۳ نشان داده شده است.

- معیار Q^2 : این معیار توسط استون گیزر (1975) معرفی شد و قدرت پیش‌بینی مدل را مشخص می‌سازد؛ یعنی مدل‌هایی که دارای برازش بخش ساختاری قابل قبول هستند باید قابلیت پیش‌بینی شاخص‌های مربوط به سازه‌های درون‌زای مدل را داشته باشند. مقادیر 0.2 ، 0.15 و 0.25 به ترتیب نشان از قابلیت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی دارند.

جدول ۴، معیار Q^2 مدل پژوهش

وضعیت	SSE	SSO	معیار Q^2	متغیرها
متوسط	۳۰۳.۸۷۶	۳۱۱.۷۵۰	۰.۱۲۵	استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت
متوسط	۴۶۵.۸۴۵	۴۸۴.۰۷۳	۰.۱۳۸	افشای مسئولیت اجتماعی شرکت
-	۳۲۶.۶۴۸	۳۲۶.۶۴۸	-	حاکمیت شرکتی
-	۱۸۱.۳۸۰	۱۸۱.۳۸۰	-	شاخص‌های فعالیت شرکت
ضعیف	۴۹۹.۲۵۹	۵۱۸.۹۱۷	۰.۰۳۸	عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت
قوی	۵۲.۵۱۵	۱۳۹.۲۲۳	۰.۶۲۳	مدیریت سود
-	۱۶۷.۲۶۷	۱۶۷.۲۶۷	-	هیئت مدیره متمایل به اجرای مسئولیت اجتماعی
قوی	۳۸۳.۷۹۶	۳۸۳.۷۹۶	۰.۲۲۵	ویژگی‌های شرکتی

(منبع: یافته‌های تحقیق)

در جدول بالا، نتایج نشان می‌دهد مدل توانایی خوبی در تفسیر این متغیرها دارد. این نتایج نشان می‌دهند که این متغیرها می‌توانند به خوبی توسط مدل پیش‌بینی شوند و تأثیرات مهمی در توضیح متغیر وابسته داشته باشند.

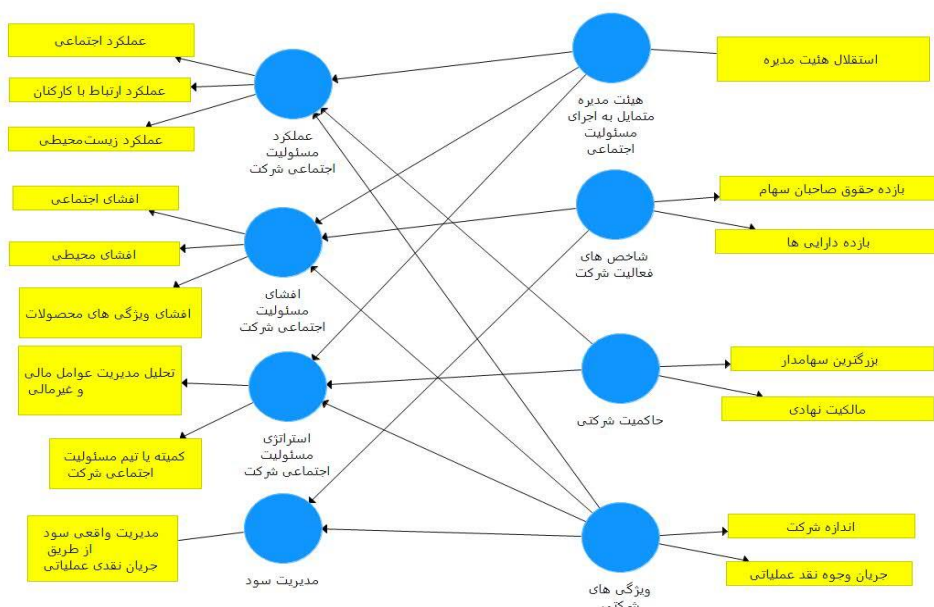
ضریب تعیین مدل

در این بخش به بررسی ضریب تعیین مدل تحقیق می‌پردازیم:

جدول ۵، ضریب تعیین متغیرهای پژوهش

متغیرها	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	وضعیت
استراتژی مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۳۳۶	۰.۳۳۳	متوسط
افشای مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۳۵۶	۰.۳۵۳	متوسط
عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۴۸۹	۰.۴۸۶	قابل قبول
مدیریت سود	۰.۶۸۶	۰.۶۸۵	قابل قبول

(منبع: یافته‌های تحقیق)

شکل ۴، مدل نهایی پژوهش بعد از حذف متغیرهای غیرمعیاری

در این راستا، توصیه می‌شود نقش هیأت مدیره حامی مسئولیت اجتماعی از طریق انتخاب اعضای هیأت مدیره با رویکرد مسئولیت‌محور و برگزاری برنامه‌های آموزشی در این زمینه تقویت شود. همچنین، ارتقای افشای مسئولیت اجتماعی شرکت از طریق تدوین گزارش‌های جامع و استاندارد و بهره‌گیری از چارچوب‌های بین‌المللی مانند GRI پیشنهاد می‌شود. تشکیل کمیته‌های تخصصی مسئولیت اجتماعی در درون هیأت مدیره و بهبود مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی نیز از دیگر پیشنهادات این پژوهش است. علاوه بر این، توسعه برنامه‌های آموزشی برای مدیران و استفاده از فناوری‌های نوین مانند بلاکچین به منظور افزایش شفافیت اطلاعات از اقداماتی است که می‌تواند به

کاهش مدیریت سود و ارتقای پاسخ‌گویی مالی کمک کند. تدوین سیاست‌های تشویقی برای افشای داوطلبانه اطلاعات و بررسی نقش مسئولیت اجتماعی در تصمیم‌گیری‌های مالی نیز از دیگر پیشنهادات مهم در این زمینه است. از جمله محدودیت‌های پژوهش می‌توان به وابستگی به داده‌های تاریخی و مالی شرکت‌ها، دسترسی محدود به خبرگان متخصص، سوگیری‌های احتمالی در پاسخ‌ها و نقص برخی از اطلاعات مالی اشاره کرد. همچنین، شرایط اقتصادی ناپایدار و متغیرهای کنترل‌نشده محیطی ممکن است بر نتایج پژوهش تأثیر گذاشته باشند. محدودیت‌های زمانی و مالی در فرایند جمع‌آوری داده‌ها و تغییرات محیطی و سازمانی نیز از دیگر محدودیت‌های این مطالعه هستند. از آنجا که نتایج این تحقیق ممکن است قابل تعمیم به تمامی صنایع یا کشورهای دیگر نباشد، ضرورت انجام پژوهش‌های آتی و بررسی جامع‌تر عوامل تأثیرگذار دوجندار می‌شود.

فهرست منابع

- برندک، سجاد، منصور، فاطمه، آبادی، حبیب (۱۳۹۸). کارایی هیئت مدیره و عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت: نقش تبدیلی پیشینه دانش مالی مدیرعامل. چشم انداز حسابداری و مدیریت. ۲(۱۹).
- بیگلرخانی، غلامرضا. طالب نیا، قدرت الله (۱۴۰۰). بررسی اثرات کاهش پیچیدگی گزارشگری مالی با مسئولیت اجتماعی و مدیریت سود. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت. ۱۰(۳۸). صص ۱۸۳-۲۰۳.
- پاکدلان، سعید. آذربهران علی‌رضا. عزمی، بهناز (۱۴۰۱). بررسی رابطه بین افشای مسئولیت پذیری اجتماعی با مدیریت سود. مجله دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی. ۴(۱۱).
- حاجیه‌ها، زهره. شاکری، عبدالرضا (۱۳۹۸). حاکمیت شرکتی، افشای مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی. ۱۱(۴۴). شماره پیاپی ۴۴. صص ۱۷۵-۱۹۲.
- حاجی محمدلو، بهاره، حاجیه‌ها، زهره (۱۳۹۹). ارتباط بین جو اخلاقی، مسئولیت پذیری اجتماعی و مدیریت سود. اخلاق در علوم و فناوری. ۱۵(۲). صص ۱۰۷-۱۰۰.
- حیدری، مهدی. علی خانی، رضیه. مران جوری، مهدی (۱۳۹۷). تأثیر استقلال هیأت مدیره بر کیفیت افشای اطلاعات اجتماعی در گزارش‌های سالانه. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت. ۷(۲۷). صص ۵۱-۶۲.
- کاوه، مجتبی. سالمی، غلامرضا (۱۴۰۱). رابطه مسئولیت اجتماعی شرکت، مدیریت ریسک سازمانی و مدیریت سود واقعی با نقش تعدیل‌گری اعتماد بنفس مدیریتی. نشریه چشم انداز حسابداری و مدیریت. ۵(۵۸). صص ۱۲۷-۱۴۷.
- واعظ، سیدعلی. انواری، ابراهیم. رودبارشجاعی، علی (۱۳۹۷). تأثیر استقلال اعضای هیئت مدیره و تمرکز مالکیت بر ابعاد مسئولیت پذیری اجتماعی. فصلنامه حسابداری مالی. ۱۰(۳۹). صص ۱۱۱-۱۴۰.
- عباسی، امیر(۱۴۰۲). ارتباط بین مسئولیت اجتماعی شرکت و پاداش هیأت مدیره با تأکید بر اثر کیفیت حاکمیت شرکتی. پنجمین همایش بین‌المللی مدیریت، حسابداری و اقتصاد در توسعه پایدار. مشهد
- برزگر، مریم. علوی، سید مصطفی (۱۴۰۲). بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی و استراتژی شرکت بر عملکرد شرکت‌های دارای مالکیت خانوادگی. پژوهش‌های تجربی حسابداری. ۱۳(۴). صص ۱۱۱-۱۴۲.

- Ahmad, I., Amril, A., Yasen, S., Machmud, M., & Khalik, A. (2024). The Effect of Good Corporate Governance on Company Performance with Corporate Social Responsibility as a Moderating Variable. *Atestasi : Jurnal Ilmiah Akuntansi*, 7(1), 187-199.
- Ahmad G, Hayat F, Almaqtari F A, Farhan N H.S., Shahid M. (2023). Corporate social responsibility spending and earnings management: The moderating effect of ownership structure. *Journal of Cleaner Production*. 384 (15).135556
- Banerjee, S. B., Iyer, E. S., & Kashyap, R. K. (2003). Corporate environmentalism: Antecedents and influence of industry type. *Journal of marketing*, 67(2), 106- 122.
- Branco, M. C., & Rodrigues, L. L. (2006). Corporate social responsibility and resource-based perspectives. *Journal of business Ethics*, 69(2), 111-132.
- Čater, T., Prašnikar, J., & Čater, B. (2009). Environmental strategies and their motives and results in Slovenian business practice. *Economic and Business Review*, 11(1), 55-74.
- Galbreath, J. (2016). When do board and management resources complement each other? A study of effects on corporate social responsibility. *Journal of Business Ethics*, 136(2), 281-292.
- García-Sánchez, I. M., Martínez-Ferrero, J., & García-Meca, E. (2018). Board of directors and CSR in banking: the moderating role of bank regulation and investor protection strength. *Australian Accounting Review*, 28(3), 428-445
- Hutchinson, M. R., Percy, M., & Erkurtoglu, L. (2008). An investigation of the association between corporate governance, earnings management and the effect of governance reforms. *Accounting Research Journal*, 21(3), 239-262
- Hunjra, A I., Jebabli, I., Thrikawala, S S., Alawi S M., Mehmood R (2024). How do corporate governance and corporate social responsibility affect credit risk?. *Research in International Business and Finance*. 67. 102139
- Hillman, A. J., & Dalziel, T. (2003). Boards of directors and firm performance: Integrating agency and resource dependence perspectives. *Academy of Management review*, 28(3), 383-396.
- Helfaya, A. and Moussa, T. (2017). Do Board's Corporate Social Responsibility Strategy and Orientation Influence Environmental Sustainability Disclosure? UK Evidence. *Business Strategy and The Environment* DOI:10.1002/bse.1960
- Jiang, W., Wan, H., & Zhao, S. (2016). Reputation concerns of independent directors: Evidence from individual director voting. *The Review of Financial Studies*, 29(3), 655-696.
- Jamali, D., Safieddine, A. M., & Rabbath, M. (2008). Corporate governance and corporate social responsibility synergies and interrelationships. *Corporate Governance: An International Review*, 16(5), 443-459.
- Katmon N, Al Farooque O (2015). Exploring the Impact of Internal Corporate Governance on the Relation Between Disclosure Quality and Earnings Management in the UK Listed Companies. *J Bus Ethics*.DOI 10.1007/s10551-015-2752-8
- Ktit, M., & Khalaf, B. A. (2024). Corporate governance, corporate social responsibility, and dividends in Europe. *Corporate Ownership & Control*, 21(1), 39-46.
- Katmon, N Mohamad Z, Norwani N, Al Farooque O. (2017). Comprehensive Board Diversity and Quality of Corporate Social Responsibility Disclosure: Evidence from an Emerging Market. *J Bus Ethics*. DOI 10.1007/s10551-017-3672-6
- Katmon, N., & Al Farooque, O. (2017). Exploring the impact of internal corporate governance on the relation between disclosure quality and earnings management in the UK listed companies. *Journal of Business Ethics*, 142(2), 345-367.
- Kapoor, N., & Goel, S. (2019). Do diligent independent directors restrain earnings management practices? Indian lessons for the global world. *Asian Journal of Accounting Research*, 4(1), 52-69.

- Katmon, N., Mohamad, Z. Z., Norwani, N. M., & Al Farooque, O. (2019). Comprehensive board diversity and quality of corporate social responsibility disclosure: evidence from an emerging market. *Journal of business ethics*, 157(2), 447-481.
- Litt, B., Sharma, D., & Sharma, V. (2014). Environmental initiatives and earnings management. *Managerial Auditing Journal*.
- Luchs, C., Stuebs, M., & Sun, L. (2009). Corporate reputation and earnings quality. *Journal of Applied Business Research (JABR)*, 25(4), 47-54
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., & Shleifer, A. (2008). The economic consequences of legal origins. *Journal of economic literature*, 46(2), 285-332.
- Leuz, C., Nanda, D., & Wysocki, P. D. (2003). Earnings management and investor protection: an international comparison. *Journal of financial economics*, 69(3), 505-527.
- Mohamad, N. R., Abdullah, S., Zulkifli Mokhtar, M., & Kamil, N. F. B. (2011). The effects of board independence, board diversity and corporate social responsibility on earnings management. In *Finance and Corporate Governance Conference*.
- Miloud T (2024). Corporate governance and CSR disclosure: Evidence from French listed companies. *Global Finance Journal*, Vol 59, 100943.
- McWilliams, A., & Siegel, D. S. (2011). Creating and capturing value: Strategic corporate social responsibility, resource-based theory, and sustainable competitive advantage. *Journal of Management*, 37(5), 1480-1495
- Moussa, T., Allam, A., Elbanna, S. and Bani-Mustafa, A. (2019). Can board environmental orientation improve US firms' carbon performance? The mediating role of carbon strategy. *Business Strategy and The Environment*. Advanced online publication. doi:10.1002/bse.2351
- Rodriguez-Ariza, L., Martínez-Ferrero, J., & Bermejo-Sánchez, M. (2016). Consequences of earnings management for corporate reputation. *Accounting Research Journal*, 29(4), 457-474.
- Li Z, Wang B, Zhou D (2022). Financial experts of top management teams and corporate social responsibility: evidence from China. *Review of Quantitative Finance and Accounting*. <https://doi.org/10.1007/s11156-022-01077-5>
- Ngoc MT, Manh Ha Tran & Thuy Duong Phan (2022) Corporate social responsibility and earning management: Evidence from listed Vietnamese companies, *Cogent Business & Management*, 9:1, 2114303.
- Parente, T. C., & Machado Filho, C. A. P. (2016). Corporate social responsibility: perceptions of directors in Brazil. *Management Research Review*, 39(11), 1472-1493.
- Suryandari, N. N. A., & Susandya, A. A. P. G. B. A. (2023). Does corporate governance and profitability effect on corporate social responsibility disclosure?. *Jurnal Ekonomi Modernisasi*, 19(1), 58-69.
- Stephanie S, Murhadi W R (2023). The Influence of Business Ethics, Organizational Governance, and Corporate Social Responsibility on the Financial Performance of Companies Listed on the Indonesia Stock Exchange. *Journal of Economics and Business UBS*. 12(3).
- Shatnawi, A A (2021). The impact of board CSR orientation on CSR strategy, CSR, and earnings management. PhD thesis, Queensland University of Technology. School of Accountancy, Faculty of Business and Law, Queensland University of Technology.
- Shaukat, A., Qiu, Y., & Trojanowski, G. (2017). Board attributes, corporate social responsibility strategy, and corporate environmental and social performance. *Journal of Business Ethics*, 135(3), 569-585.
- Shatnawi, A A (2021). The impact of board CSR orientation on CSR strategy, CSR, and earnings management. PhD thesis, Queensland University of Technology. School of Accountancy, Faculty of Business and Law, Queensland University of Technology.

- Siagian, F. T., & Tresnaningsih, E. (2011). The impact of independent directors and independent audit committees on earnings quality reported by Indonesian firms. *Asian review of Accounting*, 19(3), 192-207.
- Tham, Y. H., Sultana, N., Singh, H., & Taplin, R. (2019). Busy boards and earnings management—an Australian perspective. *Asian Review of Accounting*, 27(3), 464-486.
- Vafeas, N. (2005). Audit committees, boards, and the quality of reported earnings. *Contemporary accounting research*, 22(4), 1093-1122.
- Xie, B., Davidson III, W. N., & DaDalt, P. J. (2003). Earnings management and corporate governance: the role of the board and the audit committee. *Journal of corporate finance*, 9(3), 295-316
- Zhang, L. (2012). Board demographic diversity, independence, and corporate social performance. *Corporate Governance: The international journal of business in society*.

Modeling the effect of a socially responsible board of directors on earnings management with respect to corporate governance

Majid alibeigloo

PhD student in Accounting, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
majidalibiglp@gmail.com

sahar sepasi

Associate Professor, Accounting Department, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
(Corresponding Author)
sepasi@modares.ac.ir

javad rezazadeh

Associate Professor, Accounting Department, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
j.rezazadeh@modares.ac.ir

Abstract

the board of directors, as the main decision - making body, plays an essential role in determining financial strategies and policies of companies. also addresses social and environmental aspects. on the other hand, profit management is one of the important aspects of financial decision making that can have profound effects on transparency and financial credibility of companies. this study has modeled the impact of social responsibility support board on earnings management with respect to corporate governance. this research is an applied and descriptive - correlational research. in quantitative part, the statistical population consisted of 141 companies listed in tehran stock exchange during the time of testing. the data were collected from codal site and the analysis was done using 3 grinding software. the research model according to the criteria of acceptance of companies in the stock exchange, the end of financial year was chosen based on march and not belonging to specific industries such as banks and financial vehicles. findings: the results showed that corporate governance has a significant positive impact on social responsibility performance and a negative impact on social responsibility strategy, but its effect on disclosure and earnings management has not been confirmed. Corporate characteristics have had a significant and positive impact on earnings management, which has a strong and significant impact on management behaviors. **keywords:** board of directors, social responsibility, profit management, corporate governance, strategy, disclosure

